

ภัยคุกคามต่อการทำนาข้าวในจังหวัดปทุมธานี

นัทรชนนธ์ สวัสดิ์กิจธำรง และ พิชญ์ชานันท์ วัชรพันธ์

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการทำนาข้าว ในช่วงปี พ.ศ. 2547 พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2555 และเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นภัยคุกคามต่อการทำนาข้าวในจังหวัดปทุมธานี วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลโดยการสืบค้นข้อมูลสถิติจากเว็บไซต์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนข้อมูลการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตรและวิธีการทำนาข้าว ได้จากการแปลภาพถ่ายจากดาวเทียม LANDSAT 5 ประกอบกับการสำรวจภาคสนามโดยตรงและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เกษตรจังหวัด เกษตรอำเภอ และเกษตรกรผู้ทำนาข้าว การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยใช้ตารางการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค (Strengths, Weaknesses, Opportunities, and Treats: SWOT) เพื่อจัดระเบียบข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ภัยคุกคามต่อการทำนาข้าว ผลการวิจัย พบว่า ในช่วงระหว่างปี 2547 - 2555 มีพื้นที่ทำนาข้าวในจังหวัดปทุมธานีลดลง 17,747 ไร่ จำนวนครัวเรือนเกษตรกรผู้ทำนาข้าวลดลง 1,608 ครัวเรือน โดยมีการเปลี่ยนแปลงใน 2 ลักษณะ ลักษณะแรก มีการลดลงทั้งในด้านของจำนวนครัวเรือนเกษตรกรผู้ทำนาข้าวและพื้นที่นาข้าว พบในอำเภอลำลูกกา อำเภอคลองหลวง และอำเภอลาดหลุมแก้ว ส่วนลักษณะที่สอง มีการลดลงของจำนวนเกษตรกรผู้ทำนาข้าวแต่กลับมีพื้นที่นาข้าวเพิ่มขึ้นเล็กน้อย พบในอำเภอเมือง อำเภอสามโคก และอำเภอหนองเสือ นอกจากการเปลี่ยนแปลงในลักษณะดังกล่าวแล้ว การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักบ่งชี้ว่าเกษตรกรผู้ทำนาข้าวมีการเปลี่ยนวิธีการทำนาข้าว โดยมีการนำเครื่องจักรมาใช้แทนแรงงานคน ซึ่งไปทำงานนอกภาคเกษตรมากขึ้น และมีการเปลี่ยนแปลงพันธุ์ข้าวที่ให้ผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้น เมื่อนำผลการวิเคราะห์ศักยภาพและข้อจำกัดในการทำนาข้าวของจังหวัดปทุมธานีด้วยตาราง SWOT พบว่า ส่วนที่เป็นข้อจำกัดอันประกอบไปด้วยจุดอ่อนจากปัจจัยภายใน และอุปสรรคอันมาจากปัจจัยภายนอก ซึ่งถือเป็นภัยคุกคามต่อการทำนาข้าวในมุมมองของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภัยธรรมชาติ คุณภาพน้ำเสื่อมโทรมจากการปล่อยน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม และหมู่บ้านจัดสรร การระบาดของศัตรูพืช การรुकล้ำของพื้นที่เมืองจากกระบวนการกลายเป็นเมืองของภูมิภาคมหานคร และนโยบายการจํานาข้าวของรัฐบาล ด้วยความสำคัญของการทำนาข้าวที่มีต่อความมั่นคงทางอาหารของประเทศ คณะผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเกษตรจังหวัด และกรมการข้าว ใช้ผลการวิจัยนี้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการกำหนดเขตการใช้ที่ดินเพื่อการทำนาข้าวให้เหมาะสม รวมทั้งมีการส่งเสริมให้เกษตรกรมีอาชีพเสริมเพื่อลดความเสี่ยงจากการทำนาข้าว ในขณะเดียวกัน ควรมีการควบคุมการขยายตัวของเมืองโดยใช้การผังเมืองเป็นเครื่องมือชี้้นำการพัฒนาเมือง

คำสำคัญ: ภัยคุกคาม, การทำนาข้าว, จังหวัดปทุมธานี